

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

Doctorand:

Octavia MOISIL-ȘINTEREGAN

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Doina BUTIURCĂ

TÂRGU MUREȘ

2024

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
ROMÂNIA
UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ,
FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI TEHNOLOGIE
„GEORGE EMIL PALADE”
DIN TÂRGU MUREȘ

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**ÎMPRUMUTURILE DE SURSĂ FRANCEZĂ
(Terminologie și discurs în domeniul *Pneumologiei*)
REZUMAT**

Doctorand:

Octavia MOISIL-ȘINTEREGAN

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Doina BUTIURCĂ

TÂRGU MUREȘ

2024

CUPRINS

INTRODUCERE.....	8
Argumentele și motivația cercetării.....	8
Scopul și obiectivele (generale / derivate) ale tezei de doctorat	9
Corpusul de unități terminologice	10
Corpusul de termeni.....	12
Metodologia de cercetare.....	13
Stadiul actual al cercetărilor privind lexicul specializat din domeniul medical.....	14
Structura lucrării.....	19
CAPITOLUL I – PRELIMINARII TEORETICE.....	22
I.1. Neologismele – general și particular.....	22
I.2. Neologismele lexicale în vocabularul general al limbii române.....	25
I.3. Neonimele / Neologismele terminologice în lexicul specializat.....	27
I.4. Neonimele și influența franceză.....	30
I.5. Raportul lexic specializat - lexic general.....	32
I.5.1. Teoria comunicativă a terminologiei.....	36
I.6. Terminologie. Terminologii.....	38
I.7. Terminologia externă vs. Terminologia internă - a specialiștilor - Orientări în terminologia contemporană.....	43
I.8. Abordări legate de definirea noțiunii de <i>termen</i> – <i>concept</i> / <i>noțiune</i>	49
I.9. Terminologie și Lexicologie.....	54
I.10. Terminografie și Lexicografie.....	56
CAPITOLUL II – TERMINOLOGIA INTERNĂ DIN DOMENIUL <i>PNEUMOLOGIEI</i>..	61
II.1. Terminologia internă din domeniul <i>Pneumologiei</i> . Corpusul de termeni.....	61
II.1.1. Noțiuni de anatomie clinică a aparatului respirator.....	62
II.1.2. Noțiuni de fiziologie a aparatului respirator.....	63
II.1.3. Noțiuni de semiologie din domeniul <i>Pneumologiei</i>	65
II.1.4. Bolile aparatului respirator.....	76
II.1.5. Explorarea funcțională pulmonară	83
II.1.6. Diagnosticul microbiologic în infecțiile respiratorii.....	84
II.1.7. Metode de investigație imagistică a patologiei pulmonare.....	85
CAPITOLUL III – SOCIOTERMINOLOGIE (CU APLICAȚIE PE DOMENIUL <i>PNEUMOLOGIEI</i>).....	87
III.1. Modalități semantice de creare a termenilor în <i>Pneumologie</i>	87

III.1.1. Terminologizarea unităților lexicale - cadru teoretic.....	87
III.1.2. Determinologizarea	105
III.1.3. Metafora terminologică din domeniul <i>Pneumologiei</i> . Aspecte teoretice.....	106
III.2. Funcțiile metaforei.....	108
III.2.1. Funcția <i>denotativă</i> / <i>referențială</i> / <i>cognitivă</i>	108
III.2.2. Funcția <i>euristică</i> a metaforei din lexicul <i>Pneumologiei</i> - Studiu de caz.....	111
III.2.3. Funcția <i>metalingvistică</i> a metaforei în <i>Pneumologie</i>	128
III.2.4. Funcția <i>didactică</i>	130
CAPITOLUL IV – SENSURILE SPECIALIZATE ALE TERMENILOR ÎMPRUMUTAȚI DIN LIMBA FRANCEZĂ	134
Preambul.....	134
IV.1. Matricea morfo-semantică a neologiei din domeniul <i>Pneumologiei</i>.....	134
IV.2. Tipuri de împrumuturi specializate în <i>Pneumologie</i>.....	135
IV.2.1. Neonime specializate în desemnarea trăsăturilor <i>privative</i> ale conceptelor.....	135
IV.2.2. Neonime specializate în desemnarea trăsăturilor <i>negative</i> ale conceptelor	137
IV.2.3. Neonime specializate în desemnarea trăsăturilor <i>locative</i> ale conceptelor	141
IV.2.4. Neonime specializate în desemnarea trăsăturilor <i>temporale</i> ale conceptelor.....	145
IV.2.5. Neonime specializate în desemnarea trăsăturilor <i>asociative</i> și a valorilor de <i>opозиție</i> ale conceptelor.....	147
IV.2.6. Neonime specializate în desemnarea trăsăturilor <i>repetitive</i> ale conceptelor.....	148
IV.3. Clasificarea neonimelor după criteriul morfologic.....	149
IV.3.1. Adjectivele categoriale de sursă franceză	149
IV.3.2. Substantivele neologice de sursă franceză	153
CAPITOLUL V – TERMENI NEOLOGICI APARTINÂND „NUCLEULUI DUR” AL DOMENIULUI <i>PNEUMOLOGIEI</i>.....	159
V.1. Neologisme care desemnează conceptele de <i>pneumo-</i>, <i>bronho-</i>, <i>alveo-</i>	159
V.2. Neologisme care desemnează conceptul de <i>torac-</i> / <i>o-</i>	161
V.3. Neologisme care desemnează conceptul de <i>faring-</i> / <i>o-</i>	162
V.4. Neologisme care desemnează conceptul de <i>pleur-</i> / <i>o-</i>	163
V.5. Neologisme care desemnează conceptul de <i>trahe-</i> / <i>o-</i>	163
V.6. Neologisme care desemnează conceptul de <i>laring-</i> / <i>o--</i>	164
CAPITOLUL VI – NEONIME FORMATE PRIN PROCEDEUL DE ABREVIERE (STUDIU COMPARATIV)-.....	165
VI.1. Procedul abrevierii în limbile română și franceză în lexicul <i>Pneumologiei</i>.....	165

VI.2. Abrevierile de sursă engleză în lexicul <i>Pneumologiei</i>.....	168
VI.3. Statutul morfologic și funcțional al neonomelor formate prin abreviere	169
VI.4. Funcțiile neonomelor.....	171
VI.4.1. Funcția denotativă a neonomelor.....	171
VI.4.2. Funcția fatică	172
VI.5. Criteriul morfosintactic de formare a neonomelor	173
VI.5.1. Sintagme specializate în lexicul <i>Pneumologiei</i> după criteriul provenienței substantivului-bază.....	173
VI.5.2. Relația de hiponimie, la nivelul sintagmelor specializate	178
CAPITOLUL VII – CARACTERUL INTERDISCIPLINAR ȘI INTRADISCIPLINAR AL ÎMPRUMUTURILOR DE SURSĂ FRANCEZĂ.....	181
VII.1. Interdisciplinaritatea – Migrația termenilor.....	181
VII.2. Interdisciplinar și intradisciplinar în lexicul <i>Pneumologiei</i>.....	185
a. Cazul termenului <i>temperatură</i> - cf. fr. <i>température</i>	185
b. Cazul termenului <i>sincopă</i> - cf. fr. <i>syncope</i>	187
c. Cazul termenului <i>cord</i> / <i>cord pulmonar</i>	188
d. Cazul termenului <i>funcție</i> - cf. fr. <i>fonction</i>	189
e. Cazul termenului <i>percuție</i> - cf. fr. <i>percussion</i>	190
f. Cazul termenului <i>colecție</i> - cf. fr. <i>collection</i>	191
CONCLUZII	93
BIBLIOGRAFIE.....	200
ANEXE.....	211

ÎMPRUMUTURILE DE SURSĂ FRANCEZĂ

(Terminologie și discurs în domeniul *Pneumologiei*)

REZUMAT

Teza de doctorat *Împrumuturile de sursă franceză* (Terminologie și discurs în domeniul *Pneumologiei*) și-a propus ca obiectiv general cercetarea trăsăturilor ce particularizează lexicul *Pneumologiei*, formarea nomenclaturilor în contextul limbajului medical general. Pe fundamentele conceptelor aparținând terminologiei generale am cercetat lexicul *Pneumologiei* în limba română, comparativ cu limbajul specializat al *Pneumologiei* în limba franceză, ca limbă sursă. Studiul este realizat dintr-o perspectivă sincronică, cu excepțiile necesare, descriptiv-lingvistică - la nivelul corpusului și funcțională - la nivel contextual.

În cercetarea noastră ne-am propus câteva obiective, dintre care: analiza și identificarea trăsăturilor specifice lexicului *Pneumologiei*, a caracteristicilor lexicale și funcționale ce pun în valoare subdomeniul în discuție. Obiectivul implică cercetarea lexicului specializat prin raportare la lexicul general. Un alt obiectiv (și nu ultimul!) este realizarea unei cercetări comparative, complexe a împrumuturilor de sursă franceză și stabilirea tiparelor de neologie în vocabularul *Pneumologiei* românești.

Nu putem înțelege pe deplin domeniul medicinei, dacă nu avem în vedere și domeniile științifice interdisciplinare, dintre care anatomia, chimia, fizica, informatica, domeniul farmaceutic, limbile clasice, limbile moderne etc. În acest sens, ne-am propus cercetarea comparativă a dinamicii neologismelor împrumutate din limba franceză. Dezvoltarea subdomeniilor medicale s-a realizat de-a lungul timpului, prin interacțiunea cu aceste domenii. Putem aminti în acest punct și politicile lingvistice de dezvoltare a lexicului specializat, în ultimele decenii, o importanță aparte având activitatea de standardizare a lexicului medical.

În lingvistica românească, franceză și anglo-saxonă există numeroase lucrări ce abordează aspecte privind lexicul medical. Jacques Chevallier, în volumul, *Précis de terminologie médicale*¹ analizează un număr mare de termeni medicali clasificați pe sfere conceptuale și de sens specializat. Este o lucrare de referință, în care sunt tratați termenii prin raportare la etimologia greco-latină, la structura acestora, aducând clarificări în ceea ce privește

¹ „Il réunit un grand nombre de termes médicaux classés par spécialités, montrant leur structure à base de radicaux, préfixes et suffixes, essentiellement issus du grec et parfois du latin.” în Chevallier Jacques, *Précis de terminologie médicale*, 9e édition, Paris, Maloine, 2015. „Reunește un număr mare de termeni medicali clasificați pe specialități, arătându-și structura bazată pe radicali, prefixe și sufixe, în principal din greacă și uneori din latină.” t. n.

eponimele. O abordare din perspectivă socio-lingvistică a limbajelor specializate, în general, realizează Thumerelle Pierre-Jean și Alphonse d'Houtaud, în lucrarea *Sociologie de la santé: langage et savoirs, environnement et éthique*.² În articolul *Des discours de la médecine multiples et variés à la langue médicale unique et universelle*³, Faure Pascaline consideră că, în *arrière-planul* discursului medical, există trăsături lingvistice și discursive, chiar dacă în *prim-planul* cercetării este abordat un subiect cu o tematică eminentemente științifică. Autorul insistă pe ideea universalizării limbajului medical prin folosirea limbii engleze la scară internațională, dar și pe consecințele acestui fenomen, care depășesc limitele lingvistice. Chiar dacă preocuparea noastră nu a fost traducerea automată a limbajului medical, am consultat și articolul *Description de la langue de la médecine*, semnat de Gross Gaston, Mathieu-Colas Michel pentru abordarea funcțională și descriptivă a unor termeni în discurs. Limbile de specialitate au propriile lor predicate care trebuie să apară într-un dicționar de domeniu.⁴ Volumul *Vocabulaire du discours médical: structure, fonctionnement et apprentissage*⁵ pe care l-am folosit în demersul nostru științific, semnat de Joseph Ghazi oferă o viziune descriptivă și funcțională a limbajului medical utilizat în discurs: problematica creației lexicale, organizarea textuală a materialului lingvistic, prefixe și sufixe specifice limbajului medical, existente în limba franceză etc. Cu toate că există un tipar general de structură în lexicul medical, autorul este de părere că în mod practic, metodele de învățare tind uneori spre individualizare.⁶

În lingvistica românească există numeroase studii pe tema terminologiei medicale. În cercetarea noastră, am apelat la studii medicale și lingvistice, dintre care: Iuliana Popovici, Lăcrămioara Ochiuz, Dumitru Lupuleasa, *Terminologie medicală și farmaceutică*.⁷ Studiul este o sinteză de terminologie medicală, realizat dintr-o perspectivă structurală și etimologică,

² Thumerelle Pierre-Jean, Alphonse d'Houtaud, *Sociologie de la santé: langage et savoirs, environnement et éthique*, în „Espace, populations, sociétés,” 2000-3. *Le vieillissement dans le monde*, Paris, L'Harmattan, 1998, pp. 499-500. https://www.persee.fr/doc/espos_0755-7809_2000_num_18_3_1969_t1_0499_0000_6, consultat în data de 14.12.2022.

³ „l'influence grandissante de la langue anglaise se fait d'abord sentir au niveau du lexique. Ainsi, en français, le terme emprunté à l'anglais wheezing renvoie à des sifflements localisés lors d'une auscultation pulmonaire...” Pascaline Faure, *Des discours de la médecine multiples et variés à la langue médicale unique et universelle* în ASp, (Revue du GERAS, Groupe d'Étude et de Recherche en Anglais de Spécialité) n° 58, pp. 73-86, 2010, <https://doi.org/10.4000/asp.1826> „Influența crescândă a limbii engleze se simte mai întâi la nivelul lexicului. Astfel, în franceză, termenul împrumutat din engleză wheezing (=respirație șuierătoare) se referă la wheezing localizat în timpul ausculției pulmonare.” t. n. p. 83.

⁴ „Les langues de spécialité comportent des prédicats qui leur sont propres et qui doivent figurer dans un dictionnaire du domaine. Il est clair qu'une description de la langue de l'informatique ne peut se passer de recenser des termes comme saisir dans saisir un texte, des données.” Gaston Gross, Michel Mathieu-Colas, *Description de la langue de la médecine* în „META”, vol. XLVI, n° 1, 2001, p. 70.

⁵ Joseph Ghazi, *Vocabulaire du discours médical: structure, fonctionnement et apprentissage*, Didier Érudition, Paris, 1985.

⁶ *Ibidem*. „Le langage médical est donc fait de niveaux différents, et ce serait une erreur de croire que chaque homme se tient à son niveau; c'est au contraire l'une des obligations professionnelles propres à ce métier que de savoir manipuler tous les niveaux.”

⁷ Iuliana Popovici, Lăcrămioara Ochiuz, Dumitru Lupuleasa, *Terminologie medicală și farmaceutică*, Editura Polirom, Iași, 2007.

cuprinzând rădăcini greco-latine, formanți (prefixoide și sufixoide) prefixe și sufixe specializate. Autorii reușesc să realizeze o mai bună explicitare a relației dintre conceptele medicale și termeni, prin metoda structurală de abordare a terminologiei. O altă cercetare deosebit de valoroasă în care este prezentată structura și evoluția terminologiei medicale românești aparține profesorului universitar Mariana Flaișer, *Introducere în terminologia medicală românească*.⁸ Lucrarea pornește de la rolul limbii latine în structura limbajului medical, dar abordează și problema termenilor de alte origini decât latină: termeni de proveniență neogreacă, termeni de origine slavă, germană etc. Mariana Flaișer acordă un capitol substanțial rolului pe care limba franceză l-a avut în modernizarea terminologiei medicale românești. Neologismul englez în terminologia medicală, patronimele, abrevierile sunt alte aspecte abordate în volumul citat. Un alt studiu utilizat în demersul nostru este intitulat *Mijloace de formare a terminologiei clinice (medicale) în limba română*,⁹ semnat de Vasile Melnic.

În primul capitol, *Preliminarii teoretice*, am abordat, pe lângă conceptele terminologiei generale și conceptele specifice cercetării noastre: conceptul de *neologism*, context în care am realizat distincția necesară dintre *neologismele lexicale* în vocabularul general al limbii române și *neonime / neologismele terminologice*, utilizate în lexicul specializat. O altă sferă de interes o reprezintă problema *influenței franceze* în lexicul medical și *relația neologism – neonim*. Sunt aspecte ce reprezintă o preocupare permanentă în cercetarea noastră. Prin intermediul metodei comparative au fost evidențiate particularitățile, tipologia împrumuturilor de sursă franceză, respectiv limba franceză ca limbă sursă și limba română ca limbă țintă.

În opinia lui Jean Prouvost și Jean-François Sablayrolles¹⁰ *neologismul* era considerat doar un *termen nou*, existent într-o limbă, dar problematica neologismelor este mult mai complexă, fiind necesare cercetări aprofundate de etimologie, de structură și de funcție - aspecte de care am ținut cont în cercetarea noastră.

În teza de doctorat am avut în vedere criteriile de delimitare dintre *neologism* și *neonim*, dintre care, Maria Teresa Cabré¹¹ propune: a. criteriul istoriei cuvântului recent intrat în limbă; b. criteriul lexicografic: un cuvânt poate fi considerat neologism dacă nu a fost înregistrat în lucrările lexicografice până la data cercetării acestuia; c. oscilația semantică: un cuvânt

⁸ Mariana Flaișer, *Introducere în terminologia medicală românească*, Editura ALFA, Iași, 2011.

⁹ Vasile Melnic, *Mijloace de formare a terminologiei clinice (medicale) în limba română*, în Revista „Limba Română”, (Revistă de știință și cultură), nr. 2-3, XIII, 2003, Chișinău, pp. 186-189.

¹⁰ Jean Prouvost și Jean-François Sablayrolles, *Les néologismes*, PUF, Paris, 2003.

¹¹ „There are several possible parameters to determine if a unit constitutes a neologism or not: diachrony: a unit is a neologism if it has arisen recently; lexicography: a unit is a neologism if it is not in dictionaries; systematic instability: a unit is a neologism if it exhibits signs of formal instability (e.g. morphological, graphic, phonetic) or semantic instability; psychology: a unit is a neologism if speakers perceive it as a new unit.” în Maria Teresa Cabré, *Terminology: Theory, methods and applications*, Translated by Janet Ann DeCesaris, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 1999, p. 205.

împrumutat recent poate avea forme neadaptate la regulile fonetice și grafice, la clasele morfologice ale limbii române, oscilații semantice la nivel funcțional; d. atitudinea receptorului: un cuvânt este considerat neologism dacă vorbitorul recunoaște în acesta o formă nouă. Sunt criterii care nu se exclud reciproc, dar care nu pot fi aplicate în același tip de context.

Cercetarea noastră a avut în vedere diferențele necesare dintre *neologism* și *neonim*, cu aplicație pe împrumutul de sursă franceză: termenul de *neologism* este utilizat în contextul modernizării lexicului general al limbii române, conceptul devenind o preocupare colectivă. Perioada modernizării limbii române aduce cu sine influența franceză de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, influență continuată și la începutul secolului al XX-lea. *Neonimele* sau *neologismele terminologice* sunt alte două concepte pe care le-am utilizat în cercetarea noastră. Am avut în vedere criteriile de diferențiere dintre *neologisme* și *neonime*, teoretizate de Maria Teresa Cabré:¹² criteriul funcției; criteriul relației de sinonimie; criteriul surselor de creare a cuvântului; criteriul continuității în limbă; criteriul raporturilor la nivelul sistemului etc. Alte diferențe cu privire la neologismele lexicale și neonime, asupra cărora ne-am focusat sunt: a. *neologismele lexicale* nu sunt motivate, *neonimele* sunt motivate de nevoia de desemnare, în terminologie; b. *neologismele lexicale* stabilesc relații de sinonimie, au valoare stilistică, estetică, emoțională, în timp ce *neonimele* elimină sinonimia; c. sub aspectul structurii fonetice, împrumuturile lexicale se caracterizează prin concizie semantică (ro. *exercițiu* – cf. fr. *exercice*; ro. *creație* – cf. fr. *création*; ro. *comunicare* – cf. fr. *communication*), în timp ce *neonimele* pot fi sintagme sau fraze întregi, așa cum se poate vedea în exemplele selectate de noi, din lexicul *Pneumologiei*: ro. *hiperinflație pulmonară* – cf. fr. *hyperinflation pulmonaire*; *bolile interstițiale difuze pulmonare* – cf. fr. *maladies pulmonaire interstitielle diffuse*; d. *neologismele lexicale* sunt specifice doar unei limbi naturale, spre deosebire de *neonime* care sunt utilizate atât național, cât și internațional; e. există și diferențe de natură semantică și lingvistică între cele două clase de împrumuturi. Așa de pildă, lipsa ambiguității, existența unei referințe unice, stabilitatea terminologică sunt trăsături specifice *neonimiei*. Din aceeași perspectivă, Guy Rondeau consideră că *neonimele* cuprind totalitatea termenilor care au următoarele caracteristici:¹³ a. *univocitatea*, constând într-un raport unic și reversibil între concept și termen; b. *monoreferențialitatea*, trăsătură conform căreia sintagma polilexicală trebuie să desemneze un

¹² „From the standpoint of their belonging to the general language, there is a distinction between two large groupings of lexical neologisms that behave differently: those present in the general language (true neologisms) and those present in special languages (also known as neonyms). They differ from one another in several features: in their creation; in their primary function; in their relationship with co-occurring synonyms; in the resources favoured for creating the word; in their continuance in the language; in the way they coexist in the system; in the way they relate to other systems.” în Maria Teresa Cabré, *Terminology. Theory, methods and applications*, Translated by Janet Ann DeCesaris. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 1999 p. 206.

¹³ Guy Rondeau, *Introduction à la terminologie*, Gaëtan Morin, Quebec, 1984, p. 129.

concept sau un ansamblu noțional unic și specific unui anumit domeniu; c. *apartenența la un domeniu*, caracteristică prin care se realizează diferența dintre neologisme și neologisme; d. *utilitatea*, în sensul în care neologismele sunt create pentru a răspunde nevoii de comunicare într-un domeniu specializat, fie în limba de origine, fie în altă limbă, utilizată de către specialist, terminolog, traducător; e. *din punctul de vedere al formei*, neologismele sunt structuri sintagmatice; f. *neologismele au un mai mare grad de stabilitate decât neologismele*; g. cea de-a șaptea caracteristică a neologismelor este *aceea că în limba sursă pot fi formate în baza rădăcinilor greco-latine*, prin derivare cu sufixe și prefixe, spre deosebire de limba țintă - unde au statutul de împrumut.

Nu există o linie de demarcație precisă între clasa *neologismelor lexicale* și a *neologismelor*, deoarece sunt numeroase cazurile de terminologizare a unor cuvinte aparținând lexicului general. Așa de exemplu, ro. *funcție* – cf. fr. *fonction* devine neologism în contexte specializate, datorită relației pe care o stabilește cu modificatorii semantici: med. *funcție haptenică simplă*, *funcție pulmonară* etc. Am încadrat în sfera neologismelor terminologice / neologismelor și neologismele semantice, formate prin lărgirea, îngustarea sau schimbarea de sens a cuvântului de bază. Majoritatea neologismelor de sursă franceză le-am identificat în lexicul medical al *Pneumologiei* (*Tratatul de pneumologie pentru medici rezidenți*,¹⁴ *Pneumologie, Manual pentru studenți și rezidenți*,¹⁵ *Manual de medicină internă pentru cadre medii*,¹⁶ *Pneumologie. Manual pentru studenți și tineri medici*,¹⁷ *Curs de pneumologie pentru studenți*,¹⁸ *Pneumologie, Référentiel pour la préparation de l'ECN*¹⁹) în dicționarele medicale (Valeriu Rusu *Dicționar Medical*²⁰, *Dictionnaire de l'Académie Nationale de Médecine*²¹, *Dictionnaire médical*²²) în dicționarele de neologisme (Florin Marcu, *Dicționarul actualizat de neologisme*²³) și nu în ultimul rând, în dicționarele generale (*DEX*²⁴: 2016).

¹⁴ Cristian Oancea, Ovidiu Fira-Mlădinescu, Voicu Tudorache, *Tratatul de pneumologie pentru medici rezidenți*, Editura „Victor Babeș”, Timișoara, 2021.

¹⁵ Cristian Cojocaru, Elena Cojocaru, Traian Mihăiescu, *Pneumologie, Manual pentru studenți și rezidenți*, Ediția a III-a, Iași, 2010.

¹⁶ Corneliu Borundel, *Manual de medicină internă pentru cadre medii*, Editura ALL, București, 1994.

¹⁷ Radu Crișan Dabija, Traian Mihăiescu, Sânziana Lovin, *Pneumologie. Manual pentru studenți și tineri medici*, Editura Tehnopress, Iași, 2016.

¹⁸ Sorin Eugen Boia (coord.) *Curs de pneumologie pentru studenți* (colectiv), Editura „Victor Babeș”, Timișoara, 2019.

¹⁹ *Pneumologie, Référentiel pour la préparation de l'ECN - Collège des Enseignants de Pneumologie* Édition 2017

²⁰ Valeriu Rusu, *Dicționar medical*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Medicală, București, 2004.

²¹ *Dictionnaire de l'Académie Nationale de Médecine*, <http://dictionnaire.academie-medecine.fr/search?titre>, consultat în data 12.05.2021, ora 12:20.

²² *Dictionnaire médical*, <https://www.dictionnaire-medical.fr/definitions/826>, consultat în data 12.05.2021, ora 12:20.

²³ Dan Florin Marcu, *Dicționar actualizat de neologisme*, ediția a III-a, Editura Saeculum I.O., București, 2019.

²⁴ *DEX, Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a 2-a revizuită și adăugită, Academia Română. Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016.

În al doilea rând, am avut în vedere conceptul de *terminologie*, așa cum a fost teoretizat în literatura de specialitate: a. știință care se ocupă de studiul formării, al dezvoltării etc. terminologiei din diferite domenii ale cunoașterii; b. totalitatea termenilor care aparțin unui vocabular de specialitate. Am abordat problema constituirii termenilor în fiecare capitol, comparativ cu limba franceză, din perspectiva relației *termen-concept* și *termen-cuvânt*, dar și din perspectiva opoziției *terminologie internă* – *terminologie externă*.²⁵ În cercetarea sensurilor specializate ne-am focusat asupra *extensiunii* și *intensiunii* sensurilor, precum și asupra caracterului interdisciplinar și intradisciplinar al terminologiei din domeniul de cercetare. Ca regulă generală în demersul științific al cercetării, am respectat relația dintre *intensiune* – aspect ce vizează conceptele generale și *extensiune* – specifică pentru clasa obiectelor concrete, așa cum au fost teoretizate de Loïc Depecker, Maria Teresa Cabré.

Alte aspecte teoretice vizează relația dintre *lexicul general* și *lexicul specializat*, *teoria comunicativă a terminologiei*, orientări în terminologia contemporană, unde literatura de specialitate realizează distincția dintre *terminologia internă* – a specialiștilor și *terminologia externă*. Am avut în vedere cele două direcții de dezvoltare a terminologiei, teoretizate în literatura de specialitate:²⁶ *terminologia internă, clasică*, în tradiția studiilor lui Eugen Wüster²⁷ și *terminologia externă*. Terminologia externă – *socioterminologia* – se diferențiază de terminologia *normativă* – internă – prin „orientarea descriptiv lingvistică.”²⁸ Am cercetat și alte concepte legate de domeniul nostru, dintre care, relația *termen – concept*, relația *terminologie – lexicologie*, relația *terminografie – lexicografie*. Precizăm faptul că fiecare capitol cuprinde un preambul teoretic privind aspecte legate de formarea termenilor – *terminologizarea*, desemnarea conceptelor prin *metaforă catahretică*, utilizând și actualizând sursele bibliografice necesare. Prin extensie, conceptul de *terminologie* poate desemna și „o activitate sau o practică prin care sunt sistematizate noțiunile, principiile și metodele.”²⁹ Pentru cercetătorul canadian, Guy

²⁵ Bidu-Vrănceanu, A. *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, Editura Universității din București, București, 2007, pp. 18-25.

²⁶ Angela Bidu-Vrănceanu (coord.), *Terminologie și terminologii*, Editura Universității din București, București, 2010.

²⁷ Eugen Wüster, *Internationale Sprachnormung in der technik besonders in der Elektrotechnik*, VDI Verlag, Berlin, 1931.

²⁸ Angela Bidu-Vrănceanu (coord.), *op. cit.*, p. 15.

²⁹ „Activité qui consiste en la systématisation et la dénomination des notions de même qu'en la présentation des terminologies selon des principes et des méthodes établis.” în Rachel Boutin-Quesnel, Nycole Bélanger, Nada Kerpan, Louis-Jean Rousseau, *Vocabulaire systématique de la terminologie*, les Publications du Québec, Québec, 1990, p. 17.

Rondeau, *terminologia* înseamnă, înainte de toate, activitatea de colectare, de constituire, de gestionare și de difuzare a datelor terminologice prin metode specifice.³⁰

În demersul nostru științific am ilustrat modelul de constituire a terminologiei, în sens larg, din mai multe perspective: din perspectiva relației *lexic specializat - lexic comun*, din perspectiva elementelor structurale ale terminologiei, respectiv, *concept – termen – definiția conceptului*, dată de dicționare sau de tratatele universitare. Am avut în vedere raportul dintre *termen* și *cuvânt*, diferențierile necesare, caracterul monosemantic al termenului, spre deosebire de aspectul polisemantic al cuvântului.

În capitolul al II-lea am abordat terminologia medicală, din perspectivă internă. Am prezentat succint *conceptele* și *terminologia* din domeniul *Pneumologiei*, structurate în sfere conceptuale și de sens specializat, după tratatele de medicină (*Tratatul de pneumologie pentru medici rezidenți*, *Pneumologie*, *Manual pentru studenți și rezidenți*, *Manual de medicină internă pentru cadre medii*, *Pneumologie*, *Manual pentru studenți și tineri medici*, *Curs de pneumologie pentru studenți*, *Pneumologie*) citate în bibliografia noastră. Am realizat o scurtă incursiune în istoria formării conceptului fundamental al domeniului cercetat, respectiv a rădăcinii greco-latine *pulmon-*. Rădăcina cu etimon grecesc *pulmon-* a fost utilizată, pentru prima dată, într-un tratat de anatomie, scris în limba latină de către William Harvey, *Exercitatio anatomica de motu cordis et sanguinis in animalibus*.³¹ Chiar dacă acest tratat cuprinde o terminologie complexă în desemnarea conceptelor din domeniul *cardiologiei*, cartea este valoroasă prin utilizarea termenului *pulmon-* în 82 de ocurențe (*venă pulmonară*, *arteră pulmonară*), în sintagme de tipul: „*bronchiapulmonum*,” „*in pulmonibus*,” „*follibus pulmones aere impletet per vim*,” „*aeris copiam in pulmonibus*,” „*sanguinem è pulmonibus*.”

Capitolul al III-lea, *Socioterminologie* (cu aplicație pe lexicul *Pneumologiei*) cuprinde două subcapitole care au ca obiectiv modalitățile semantice de creare a nomenclaturilor din lexicul *Pneumologiei*, respectiv *terminologizarea* și *transferul de sens*, *metaforizarea*. Am realizat diferențele necesare dintre *terminologizare*, ca proces semantic, constând în extensiunea de sens și *metaforizare*, chiar dacă nu se poate stabili întotdeauna o linie precisă de demarcație. Am conceput *terminologizarea* ca proces ce constă în modificarea și adăugarea de sensuri noi cuvintelor din lexicul general, fără utilizarea unei analogii. Spre deosebire de acest proces de înnoire a lexicului, *metafora terminologică* se formează în baza unui tipar conceptual,

³⁰ „ce à quoi se résument les activités professionnelles du terminologues, c’est-à-dire la collecte, le repérage, le traitement et l’analyse, la synthèse, la critique et les recommandations touchant les données terminologiques.” în Guy, Rondeau, *Introduction à la terminologie*, Editura Gaëtan Morin, Montreal, 1984, p. 21.

³¹ William Harvey, *Exercitatio anatomica de motu cordis et sanguinis in animalibus*, Francofurti, Sumptibus Guilielmi Fitzeri, 1638, p. 17, https://books.google.ro/books?id=CchqAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=ro&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, consultat în data de 07.07.2022, ora 12:00.

preexistent – în domeniul-sursă și a unui transfer de sens spre domeniul țintă. Isabelle Oliveira făcea observația că metafora este un instrument care poate facilita cunoașterea, făcându-i pe studenți mai interesați.³² Alessandra Rollo remarcă faptul că, deși acceptăm rolul fundamental al metaforei în denumirea elementelor realității, este necesar să înțelegem că metafora conceptuală desemnează o viziune a realității, nu realitatea însăși. Acest tip de metaforă face parte din experiența ancestrală a vorbitorului, din experiența lui emoțională și culturală, subiectivă.³³ Lakoff G. & Johnson M. menționau faptul că esențele unei metafore constau în înțelegerea a „ceva” prin „altceva.”³⁴ Respectând tradiția cercetărilor din domeniu, realizate de Isabelle Oliveira, Lakoff G. & Johnson M., John Humbley, Alessandra Rollo, J. P. Assal, C. Cortès, Rossi Micaela, am analizat metaforele din lexicul *Pneumologiei*, organizate în trei câmpuri conceptuale specializate: *metafora arborelui*, *scenariul războiului*, *metafore catahretice*.³⁵ Discursul medical se dezvoltă pe o *retorică a agresivității*, bazată pe neologismele lexicale de sursă franceză, asupra căreia ne-am focusat în subcapitolul intitulat *Retorica agresivității în scenariul războiului*. Este o retorică a agresivității de natură conceptuală, nu de natura comportamentului uman al specialistului. Dintre metaforele catahretice, o bună parte s-au format în baza împrumuturilor lexicale și a neologismelor provenite din limba franceză. Dintre figurile de stil de nivel lexico-semantic, *catahreza* - cf. fr. *catachrèse*, lat. *catathresis* constă în transferarea sensului unui cuvânt, asupra altui cuvânt cu sens apropiat. Max Black³⁶ oferea ca exemplu situația unității lexicale *portocaliu*: sensul cuvântului *portocaliu* s-a extins dincolo de sfera conceptuală a culorilor, dincolo de sensul său propriu, la fructul numit *portocală*, printr-un fenomen de extensiune semantică.

³² „Nous en déduisons que l’outil métaphorique peut illustrer les connaissances des étudiants en les rendant plus attrayantes et beaucoup plus accessibles.” în Oliveira Isabelle, *Métaphore terminologique et stratégie pédagogique*, Paris, L’Harmattan, 2009, p. 6, <http://anale.litere.ro/doc/anale/2008>, consultat în data de 15.10.2022, ora 13:00.

³³ „Tout en reconnaissant l’apport fondamental de la métaphore dans la conceptualisation et dénomination de la réalité, il faut pourtant garder à l’esprit qu’elle « n’est pas la réalité, mais seulement une vision de la réalité » [...], c’est un prisme au travers duquel on filtre le monde environnant. De par leur nature, les métaphores conceptuelles sont enracinées dans l’expérience des parlants, une expérience physique, affective et culturelle qui est incontestablement subjective, quoique plus ou moins largement partagée; par conséquent, les métaphores utilisées pour définir la réalité n’incarnent pas de modèles universels, immuables.” în Alessandra Rollo, *Les métaphores conceptuelles dans la science médicale: outil cognitif et communicatif, Les avatars de la métaphore*, Publifarum, n. 23, 2015, url: http://www.farum.it/publifarum/ezine_pdf.php?id=312, p. 4, consultat în data de 14.01.2023, ora 16:30.

³⁴ „L’essence d’une métaphore est qu’elle permet de comprendre quelque chose (et d’en faire l’expérience) en terme de quelque chose d’autre.” în Lakoff G. & Johnson M., *Les Métaphores dans la vie quotidienne*, Paris, Editions de Minuit, 1985, p. 15.

³⁵ Cf. DEX 2016, „Figură de stil care constă în transferarea înțelesului unui cuvânt asupra altui cuvânt cu înțeles apropiat.” DEX, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a 2-a revăzută și adăugită, București, Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, 2016, p. 166.

³⁶ Black Max, *More about Metaphor* in: Ortony, Andrew (ed.), *Metaphor and Thought*, (2nd ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 1993 pp. 19-41.

În literatura de specialitate, *catahreza* este considerată un tip de metaforă ce are rolul de a umple o lacună denominativă.³⁷ Acest rol al metaforei catahretice, de a umple o lacună în terminologie, este identificat și în studiul *Aspects of Metaphor in Physics. Examples and Case Studies*.³⁸ Cercetarea noastră s-a concentrat pe aspectele funcționale și descriptive ale cathrezei, în limbajul medical. În *Pneumologie, metafora catahretică* poate fi asociată cu orientarea în spațiu, mai ales în descrierile anatomice – *lob stâng – lob drept, sistem extrapiramidal* etc. Metafora terminologică formată în baza împrumuturilor de sursă franceză - împrumuturile lexicale și terminologice - reprezintă unul dintre aspectele novatoare și de originalitate pe care le aducem prin cercetarea noastră. Metaforele catahretice sunt formate în baza împrumutului neologic de sursă franceză (DEX: 2016), a cuvintelor moștenite din limba latină și a termenilor împrumutați din alte limbi (foarte puțini la număr). Sunt termeni care provin din diverse domenii ale lumii materiale, ale civilizației și culturii, precum: a. din arhitectură; b. din elemente de vestimentație; c. din limbajul marinăresc; d. din elemente de uz casnic, podoabe și civilizație tradițională; e. din muzică.

Un alt aspect original al tezei noastre este reprezentat de cercetarea funcțiilor metaforelor terminologice, cu respectarea funcțiilor limbii, teoretizate de Jakobson. Acest demers a fost realizat comparativ cu lexicul *Pneumologiei* din limba franceză. Roman Jakobson, în lucrarea *Essais de linguistique general*³⁹ identifica șase funcții ale limbii: *funcția expresivă / emotivă* - la emițător, *funcția persuasivă / conativă* - la receptor, *funcția conotativă / poetică* - din perspectiva mesajului, *funcția metalingvistică* - referitoare la cod, *funcția denotativă / referențială / cognitivă* - cu privire la context și *funcția fatică* - de verificare, transmitere a canalului. Isabelle Oliveira evidențiază patru funcții⁴⁰ ale metaforei terminologice, utilizate în discurs: *funcția denotativă*, *funcția euristică*, *funcția metalingvistică* și *funcția didactică*, funcții pe care le-am avut în vedere în cercetarea noastră.

Prin funcția *denotativă*, metafora terminologică are rolul de a desemna, de a numi un concept aparținând unui limbaj specializat. Întrebarea care se pune este care sunt trăsăturile metaforei terminologice în limbajele specializate. Înainte de toate, metafora terminologică este un semn lingvistic, așa cum a fost teoretizat de Ferdinand de Saussure. Are aceleași caracteristici

³⁷ „métaphores catachrétiques, qui permettent d’exprimer et de décrire un concept, en suppléant à une lacune dénomminative dans la terminologie scientifique.” în Alessandra Rollo, *Les métaphores conceptuelles dans la science médicale: outil cognitif et communicatif, Les avatars de la métaphore*, Publifarum, n. 23, 2015, url: http://www.farum.it/publifarum/ezine_articles.php?art_id=312, p. 5, consultat în data de 13.04.2022, ora 12:55.

³⁸ „We will speak of catachresis as referring to a non-evolutionary event of a stipulation of meaning closing gaps in terminology by means of a transfer of a denotation such that violates a whole network of semantic restrictions.” în Hanna Pulaczewska, *Aspects of Metaphor in Physics. Examples and Case Studies*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1999, p. 63.

³⁹ Roman Jakobson, *Essais de linguistique general. Les fondations du langage*, Les Éditions de Minuit, 2003.

⁴⁰ „La métaphore terminologique dans le domaine de la cardiologie remplit cinq fonctions: cognitive, heuristique, dénomminative, métalinguistique et didactique.” I. Oliveira, *op. cit.*, p. 45.

ca și termenul,⁴¹ respectiv: a. are un caracter monoreferențial; b. conceptul desemnat aparține unui sistem de concepte predefinite; c. metafora terminologică nu trebuie confundată cu metafora conceptuală, teoretizată de Lakoff G. & Johnson M.⁴² Funcția denotativă are rolul de a desemna un concept dintr-un anumit domeniu specializat. Ne-am oprit doar la un exemplu din lexicul *Pneumologiei*: *zgomot respirator adăugat* este o metaforă utilizată numai între specialiștii din domeniu. Termenul *zgomot* apare și în alte tipuri de metafore - *mult zgomot pentru nimic*. Aceste două metafore se deosebesc prin contextul de utilizare și prin creatorii acestora (terminologii, William Shakespeare). Metaforele medicale desemnează o viziune a realității, nu realitatea însăși. Metaforele terminologice furnizează terminologiei din lexicul *Pneumologiei* noțiuni accesibile, la nivel cognitiv, pentru structurarea informației, așa cum se poate deduce din *metafora arborelui*, din *scenariul războiului* și din *metafora catahretică*. În desemnarea conceptelor sunt respectate anumite tipare logico-semantic: a. sensul general al cuvântului *arbore* este supus unui procedeu de resemantizare, în sintagme de tipul *arbore bronșic*; b. însușirile unui obiect concret pot deveni termeni, desemnând un concept științific printr-o metaforă catahretică: *forma tubulară* a unor organe ale corpului omenesc – *tub toracic*, *tub renal*. Însușirea *peretului* de *a separa* a contribuit la dezvoltarea a numeroase metafore catahretice: termenul *perete* desemnează peste douăzeci de concepte din domeniul NA: *perete arterial pulmonar*; *peretele bronhiilor*; *perete bronșic* etc. c. funcția pe care obiectul concret o are este transferată în conceptualizarea noțiunilor abstracte, de tipul *bifurcație*: *bifurcația arterei pulmonare*, *bifurcația bronhiilor*.

În cercetarea noastră am observat că demersul cognitiv al procesului de conceptualizare respectă metode și reguli ale inovației terminologice, de regulă respectă factorii obiectivi, interacțiunea dintre aceștia. De exemplu, termenul *țesut* are sensul de „ansamblu de celule animale sau vegetale, având aceeași structură și aceleași funcții într-un organism.”⁴³ Prin analogie se formează metafora monoreferențială *țesut pulmonar*. Sensul cognitiv al termenului *sept* este legat de ideea separării a două cavități pereche / părți pereche ale corpului omenesc, printr-un perete despărțitor. Prin respectarea regulilor analogiei și ale transferului de sens, se creează în limbajul medical sintagmele purtătoare ale unui singur sens specializat.

Funcția euristică a metaforei a fost teoretizată de Isabelle Oliveira ca având rolul de a ușura înțelegerea conceptelor abstracte ale științei prin utilizarea unor analogii cu obiecte, fapte din lumea exterioară, accesibilă vorbitorului. În realizarea acestui proces se utilizează, în general,

⁴¹ Doina Butiurcă, *Lingvistică și terminologie. Hermeneutica metaforei specializate*, Editura Institutului European, Iași, 2016.

⁴² G. Lakoff, M. Johnson, *Metaphors we live by*, Chicago, Chicago University Press, 1980.

⁴³ DEX, op. cit., p. 1279.

metaforele catahretice. Micaela Rossi reținea faptul că funcția euristică a metaforei este de a declanșa înțelegerea conceptelor teoretice prin analogie.⁴⁴ În *Pneumologie* am identificat analogii inedite, în metaforele catahretice cu funcție euristică, de tipul: *aparatur respirator este un arbore; lupta dintre microorganisme și aparatul respirator sau dintre schemele de tratament aplicate și boli - este un război*. Ilustrăm funcția euristică a metaforei prin *metafora arborelui* din *Pneumologie*. La analiza metaforelor medicale am cercetat deopotrivă valorile conceptuale și valorile lingvistice ale fiecărui tip de metaforă.

Funcția metalingvistică a metaforei este o funcție focalizată asupra limbii ce subliniază codul. În acest context am făcut diferențele necesare dintre „limbajul obiect” și metalimbaj, acesta din urmă fiind utilizat în cercetarea limbajului obiect. *Funcția metalingvistică* în discursul medical se realizează prin: a. utilizarea caracterului italic în transcrierea cuvintelor, cu precădere în enumerații științifice de tipul: „o serie de semne: -*semnul călcâiului*: durere ce apare la mersul pe călcâi - flexia dorsală a piciorului sau flexia dorsală a haluceului...; -*semnul vârful piciorului*: durere ce apare la mersul pe vârful picioarelor - flexia plantară a piciorului sau flexia ventrală a halucelului;⁴⁵ b. prin italice, în sintagme de tipul: „Termenul *de antigene* (Ag) a fost folosit pentru prima dată în 1899...”,⁴⁶ unde *antigene* este utilizat în metalimbaj; c. utilizarea metalimbajului poate fi marcată și prin ghilimele, paranteze etc.

Funcția didactică a metaforei apare sub forma unui tipar de gândire. Este un mod de a preda și un mod de a gândi obiectele abstracte, conceptele. De exemplu, *semnul haloului* este o metaforă utilizată în reprezentările radiologice ce permite specialiștilor să înțeleagă această reprezentare în termeni mult mai accesibili, facilitând accesul la concept.

În capitolul al IV-lea, *Sensurile specializate ale termenilor împrumutați din limba franceză*, structurat în trei subcapitole, am cercetat împrumuturile de sursă franceză, respectând câteva tipare de specializare în *Pneumologie*, dintre care:

- a. termeni specializați în desemnarea *trăsăturilor privative* ale conceptelor;
- b. termeni specializați în desemnarea *trăsăturilor negative* ale conceptelor;
- c. termeni specializați în desemnarea *trăsăturilor locative* ale conceptelor;
- d. termeni specializați în desemnarea *trăsăturilor temporale* ale conceptelor;
- e. termeni specializați în desemnarea *trăsăturilor asociative* și a *valorilor de opoziție* ale conceptelor;

⁴⁴ „Une fonction heuristique dans les cas où la métaphore joue le rôle de déclencheur pour établir des analogies et favoriser la compréhension de nouvelles théories;” în Micaela Rossi, *Métaphores terminologiques: fonctions et statut dans les langues de spécialité*, SHS Web of Conferences Volume 8, 2014 4e Congrès Mondial de Linguistique Française, Lexique(s), <https://doi.org/10.1051/shsconf/20140801268> p. 714, consultat în data de 14.05.2022, ora 13:00.

⁴⁵ Corneliu Borundel, *op. cit.*, p. 562.

⁴⁶ Cristian Oancea, Ovidiu Fira-Mlădinescu, Voicu Tudorache, *op. cit.*, p. 83.

f. termeni specializați în desemnarea *trăsăturilor repetitive* ale conceptelor;

Noutatea este dată de faptul că am cercetat împrumuturile de sursă franceză în funcție de trăsăturile specifice ale conceptelor. În funcție de aceste sensuri am putut realiza o clasificare a neonomimelor. Contextele de utilizare a neonomimelor mențin sensurile specializate intrate în lexicul medical românesc – odată cu termenul de sursă franceză. Astfel, în corpusul cercetat de noi am identificat neonomime specializate în desemnarea unor trăsături diverse ale conceptelor, însă, un rol aparte l-a ocupat cercetarea neonomimelor specializate în desemnarea trăsăturilor negative ale noțiunilor care sunt desemnate prin formantul *non-*. Ortografia lui *non-* nu este unitară: se scrie legat de substantivul-bază / adjectivul-bază; *non-* se ortografiază cu cratimă, după modelul francez, în structuri cu acronime; *non-* este utilizat în structuri cu termeni proveniți din limba engleză; *non-* apare în situații atipice, cu un mare grad de abstractizare: *non* + *patronim*; *non-* + siglă; *non-* + litere. Este o abordare novatoare și originală a tezei noastre. Sub spectul clasei morfologice, *non-* precedă: adjective categoriale după modelul francez; substantive abstracte.

Tot în capitolul al IV-lea am realizat o clasificare a neonomimelor după criteriul morfologic. Am avut în vedere două clase morfologice, respectiv adjectivele și substantivele.

Adjectivele categoriale, specializate în *Pneumologie*, de sursă franceză au devenit deosebit de stabile, stabilitate dată de uzaj și de volumul de informație. Am clasificat sfera adjectivelelor categoriale în funcție de sensul specializat, având în vedere doar clasa adjectivelelor neologice care desemnează *segmente anatomice*. Acest tip de adjective se impune printr-o mare varietate revendicată de dezvoltarea conceptuală a domeniului: adjective care desemnează, pe lângă *segmentele anatomice*, și *instrumentul*. Amintim aici cazul termenului *vascular* care nu face referire doar la caracteristica noțională, ci și la ideea că un *vas* este instrumentul prin intermediul căruia se asigură aportul de sânge sau de oxigen; adjective cu sensul general de *privitor la*, *prevăzut cu*; Am identificat adjective care exprimă ideea de cantitate în exces în desemnarea trăsăturilor segmentelor anatomice (*fibros*).

Clasa substantivelor neologice de sursă franceză a reprezentat un interes aparte în cercetarea noastră. Substantivele împrumutate pot desemna:

- numele specialistului, persoana care desfășoară o activitate specializată: *anestezist*, *biochimist*, *radiolog* etc.
- substantive neologice care desemnează *boli* (*pneumopatie*, *trombofilie*), *tumori*. Este o clasă de nume deosebit de bine reprezentată prin împrumuturi, având sensurile de *ansamblu de*, *cum de*;
- substantive neologice care desemnează *inflamații*, *infecții* (*pleurezie*, *pneumonie*). În tradiția limbii franceze, substantivele din limba română cunosc specializări și sensuri diferite pentru a

desemna inflamațiile acute (*bronșită, traheită*), procesele inflamatorii (*pleurită, pericardită*), boli infecțioase (*tuberculoză*);

- substantive neologice prin care sunt desemnate tumori: *adenom, carcinom*;
- substantive neologice prin care se desemnează *instrumentul* – în sens larg, *tehnica medicală, procesele* – *vasodilatator, ventilator, respirator* etc.

Cercetarea claselor morfologice din domeniul *Pneumologiei*, reprezintă o altă notă de noutate și originalitate a tezei noastre.

În capitolul al V-lea, *Termeni neologici specifici aparținând „nucleului dur” al domeniului Pneumologiei*, am pornit de la premisa că pe măsură ce știința medicală evoluează, unitățile terminologice au structuri polimembre. Considerăm din această perspectivă că sistemul terminologic medical este un proces diacronic progresiv. Dintre rădăcinile greco-latine, în baza cărora s-a format în limba franceză vocabularul *Pneumologiei*, pe care le-am împrumutat în limba română, amintim următoarele: *pneumo-, bronho-, pleuro-, alveo-, toraco-, faringo-, rhino-, fibro-, traheo-*. Împrumuturile de sursă franceză, formate în baza rădăcinilor greco-latine amintite, formează „nucleul dur și stabil” al domeniului nostru de cercetare, prin excelență monoreferențial. Așa de exemplu, în baza rădăcinii *bronho-* am identificat peste 400 de ocurențe în lexicul cercetat (*bronhogram, brohopneumopatie, brohospasm* etc). Termenii desemnează boli (*pneumoconioză*), structuri biologice (*pneumocit*), instrumente (*pneumograf*), numele subdomeniului medical (*pneumologie*) etc. Din perspectiva criteriului morfologic, clasa substantivelor și a adjectivelor este cel mai bine reprezentată.

Considerăm din această perspectivă că sistemul terminologic medical este un proces diacronic progresiv.

În capitolul al VI-lea, *Neonime formate prin procedeul de abreviere* (studiu comparativ) am consacrat un spațiu amplu de cercetare neonomelor formate prin abreviere din lexicul *Pneumologiei*, având în vedere nu numai tiparele structurale, valorile conceptuale ale abrevierilor din limbile română și franceză, ci și statutul morfologic și funcțional al neonomelor utilizate în limbajul medical, funcțiile pe care acestea le îndeplinesc, respectiv funcția *denotativă* și funcția *fatică*.

Statutul morfologic și funcțional al neonomelor formate prin abreviere este o altă temă asupra căreia ne-am focusat atenția. Aceste neonime au intrat în ultimele decenii sub acțiunea normei literare, dobândind un statut propriu în sistemul morfologic al limbii române, prin faptul că primesc determinări de tipul articolului hotărât și nehotărât, determinare adjectivală, au gen, număr și caz. Aceste abrevieri au genul neutru, rareori genul feminin. Se acordă cu adjectivul în gen, număr și caz.

Acronimele îndeplinesc toate funcțiile limbii, dar în cercetarea noastră ne-am oprit asupra *funcției denotative* și a *funcției fatice*. În ceea ce privește *funcția denotativă* a neonomelor din domeniul *Pneumologiei*, acestea au un sens conceptual cognitiv, prin excelență intelectual. Din această perspectivă, abrevierile, asemenea tuturor împrumuturilor de sursă franceză nu au sensuri subiective, analizabile înafară de context. Această clasă lexicală are înaintea de toate o funcție referențială.

Tot în capitolul al VI-lea, ne-am ocupat, fie și numai în trecere, de *funcția fatică* a împrumuturilor de sursă franceză din *Pneumologie*. Spre deosebire de comunicarea interpersonală, unde vorbitorul verifică funcționarea canalului prin întrebări, în tratatele academice și în cursurile universitare cercetate de noi, funcția fatică se realizează prin instrumente pragmatice de menținere a contactului cu interlocutorul: utilizarea structurilor cumulative prin care, la un concept anterior utilizat în context, omul de știință adaugă un concept nou; se păstrează legătura permanentă dintre instanța care comunică informația (autorul, profesorul universitar) și interlocutorul. În același capitol am cercetat sintagmele medicale din perspectiva funcțiilor limbii și a criteriului morfo-sintactic. Sintagmele neologice formează o sferă eclectică, motiv pentru care în clasificarea acestora am avut în vedere criteriul structural de formare, respectiv, substantivul neologic care formează baza conceptuală a sintagmei. Din acest considerent l-am numit substantiv-bază. Aceste substantive au valori conceptuale – desemnează un concept împreună cu determinanții neologici, au valori funcționale – îndeplinesc diferite funcții sintactice în context, culturale – mai cu seamă împrumuturile de sursă franceză, formate în această limbă romanică în baza elementelor de cultură greco-latină, valori lingvistice etc. Nu toate sintagmele din domeniul *Pneumologiei* sunt calcuri după limba franceză. Există structuri complexe sub aspect sintagmatic care s-au format pe teren lingvistic românesc sau care s-au format în baza unui substantiv aparținând lexicului general al limbii române sau moștenit din limba latină etc.

Dintre tipurile de sintagme identificate în lexicul *Pneumologiei* numeroase sunt structurile care s-au creat în baza modelului francez - structuri bimembre atât în limba română, cât și în limba franceză; sintagme și structuri trimembre în limba română și limba franceză; sintagme polilexicale.

Ultimul capitol, *Caracterul interdisciplinar și intradisciplinar al împrumuturilor de sursă franceză*, cuprinde două subcapitole, unde am abordat pe scurt, *caracterul interdisciplinar și intradisciplinar* al terminologiei medicale de sursă franceză. Eugen Wüster⁴⁷ a remarcat caracterul interdisciplinar al terminologiei, considerând această nouă disciplină, o știință aflată la

⁴⁷ Eugen Wüster, *Internationale Sprachnormung in der technik besonders in der Elektrotechnik*, VDI Verlag, Berlin, 1931.

răscruce. *Terminologia* s-a impus ca disciplină, fiind definită prin raport cu alte discipline din domeniul științei. Fiecare disciplină își are sistemul propriu de concepte, câmpurile conceptuale, alcătuite dintr-un set de noțiuni și trăsături conceptuale – devenind astfel disciplină autonomă. Am arătat în capitolul teoretic – în tradiția studiilor realizate de Maria Teresa Cabré⁴⁸ - faptul că terminologia se află la intersecția dintre lingvistică, logică, ontologie, informatică, limbi moderne, limbi clasice, cultură generală etc. Este o interdisciplinaritate determinată de neologismele terminologice, de elementele cognitive, de logica și ontologia științelor cognitive, dar și de teoria comunicării.⁴⁹ Și în acest capitol ne-am focusat asupra unor aspecte inedite, dintre care, analiza câtorva cazuri de *interdisciplinaritate* și *intradisciplinaritate*: cazul termenilor *temperatură*, *sincopă*, *cord pulmonar*, *funcție*, *percuție*, *colecție* - analiză realizată din perspectivă conceptuală și lingvistică.

În ultima parte a lucrării am cuprins *Concluziile generale*, *Bibliografia* și *Anexele*.

⁴⁸ Maria Teresa Cabré, *Terminology. Theory, methods and applications*, Translated by Janet Ann DeCesaris, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 1999.

⁴⁹ *Ibidem.* „This interdisciplinarity of terminology is determined by the characteristics of terminological units, which are simultaneously language units (linguistics), cognitive elements (logic and ontology, i.e. part of cognitive science) and vehicles of communication (communication theory). Terms appear in specialized communications (information science) and computers are usually employed in terminographic activity (computer science).”, p. 25.

BIBLIOGRAFIE (SELECTIV)

A. SURSE (selectiv)

1. *Anatomie générale*, Vincent Delmas et al., Editura Elsevier Masson SAS, 2008.
2. *Curs de pneumologie pentru studenți* (colectiv), Sorin Eugen Boia (coord.) Editura „Victor Babeș”, Timișoara, 2019.
3. *De la monosemie la polisemie în terminologia științifică actuală*, Rizea Monica-Mihaela, Teză de doctorat, București, 2009.
4. *Dicționar actualizat de neologisme*, ediția a III-a, Dan Florin Marcu, Editura Saeculum I.O., București, 2019.
5. *Dictionnaire des sciences, des lettres et des arts*, Marie Nicolas Bouillet, Libraire de L. Hachette, Paris, 1864.
6. *Dicționar medical*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Valeriu Rusu, Editura Medicală, București, 2004.
7. *DEX, Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a 2-a revăzută și adăugită, Academia Română. Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016.
8. *DEXI*, Eugenia Dima (coord.), *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*, Editura ARC, GUNIVAS, 2007.
9. *Dicționar de neologisme*, Marcu Florin, Editura Știința, București, 2011.
10. *Dicționar general al limbii române*, Vasile Breban, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1987.
11. *Dictionnaire universel de la langue française avec le latin et les étimologies, extrait comparative, concordance et critique de ses dictionnaires. Manuel encyclopédique, et de grammaire, d' orthographe, de vieux lanage, de neologie*, ediția a VII-a revăzută, corectată și completată, Paris, chez verdier, Quai des Augustins, nr. 25, 1829.
12. *Dictionnaire médical de poche. 2e édition*, Jacques Quevauvilliers, Alexandre Somogyi, Abe Fingerhut, Editura Elsevier Masson, Paris, 2007.
13. *Dorland Dictionnaire médical bilingue - français-anglais / anglais-français*, Collectif, Elsevier, 2008.
14. *DSL: Dicționar de științe ale limbii*, Angela, Bidu-Vrânceanu (coord.), Cristina, Călărașu, Liliana, Ionescu-Ruxăndoiu, Mancaș, Mihaela, Dindelegan, Gabriela Pană, Editura Științifică, București, 1997.

15. *Etymons grecs et latins du vocabulaire scientifique français*, Danielle De Clercq, Centre de Documentation pour l'Enseignement Secondaire et Supérieur, LLN, 2005.
16. *Exercitatio anatomica de motu cordis et sanguinis in animalibus*, Harvey, W., Francofurti, Sumptibus Guilielmi Fitzeri, 1638.
17. *Forum geografic. Studii și cercetări de geografie și protecția mediului*, Volume XX, Issue 2 (December 2021).
18. GALR, 2005, 2008, *Gramatica Limbii române*, Vol. I. *Cuvântul*, Editura Academiei Române, București.
19. *Ghid de buzunar pentru diagnosticul, managementul și prevenția BPOC-Ghid pentru cadrele medico-sanitare*, Global Initiative For Chronic Obstructive Lung Disease, ediția 2017, trad. Societatea Română de *Pneumologie* cu acordul directorului de programe Gold Rebecca Decker, MSJ, Fontana, Wisconsin, SUA.
20. *Ghid explicativ: prefixele și sufixele limbii române*, Mario Duma, București, 2007, http://ghidprefixesufixe.ro/MarioDuma_Ghid_Prefixe_Sufixe.pdf
21. *Harrison – Principiile medicinei interne*, Dan L. Longo, Anthony S. Fauci, Volumul I, II, ediția a 19-a, Editura ALL, București, 2021.
22. *Harrison Pneumologie și terapie intensivă*, Joseph Loscalzo, ediția a II-a, Editura ALL, București, 2017.
23. *Internationale Sprachnormung in der technik besonders in der Elektrotechnik*, Eugen Wüster, VDI Verlag, Berlin, 1931.
24. *Manual de medicină*, Joseph Loscalzo, Dan L. Longo, Anthony S. Fauci, *Harrison*, ediția a XVIII, Editura ALL, București, 2014.
25. *Manual de medicină internă pentru cadre medii*, Corneliu Borundel, Editura ALL, București, 1994.
26. *Mic dicționar geografic școlar* Ioan Mărculeț (coord.), Narcizia Ștefan, București, 2012.
27. *Les Papyrus médicaux de l'Égypte pharaonique*, Thierry Bardinnet, Penser la Médecine, Paris, Fayard, 1995.
28. *Le Petit Robert*, Editura Robert, Franța, 1978, 2001.
29. *Pneumologie*, Miron Alexandru Bogdan, (sub redacția), Editura Universitară „Carol Davila”, București, 2008.
30. *Pneumologie, Manual pentru studenți și rezidenți*, Cristian Cojocaru, Elena Cojocaru, Traian Mihăiescu, Ediția a III-a, Iași, 2010.
31. *Pneumologie. Manual pentru studenți și tineri medici*, Radu Crișan Dabija, Traian Mihăiescu, Sânziana Lovin, Editura Tehnopress, Iași, 2016.

32. *Pneumologie*, Victor Botnaru (coaut.) Dumitru Chesov et al., ediția a II-a, Chișinău, 2018.
33. *Pneumologie, Référentiel pour la préparation de l'ECN - Collège des Enseignants de Pneumologie* Édition 2017.
34. *Recomandări de diagnostic și tratament în Bronhopneumopatia obstructivă cronică* Rucxandra Ulmeanu et. al., Editura Medicală, București, 2019.
35. *Recomandări de vaccinare pentru pacienții cu BPOC-Ghidul Gold 2023*, https://www.srp.ro/ghiduri/SRP%20GOLD_RECOMAND%C4%82RI%20DE%20VACCINARE%20PENTRU%20PACIEN%C8%9AI%20CU%20BPOC%20v1.pdf.
36. *Tratatul de pneumologie pentru medici rezidenți*, Cristian Oancea, Ovidiu Fira-Mlădinescu, Voicu Tudorache, Editura „Victor Babeș”, Timișoara, 2021.

B. LITERATURA DE SPECIALITATE ÎN LIMBA ROMÂNĂ (SELECTIV)

1. BIDU-VRÂNCEANU, A., 2007: Angela Bidu-Vrânceanu, *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, Editura Universității, București.
2. BIDU-VRÂNCEANU, A., 2010: Angela Bidu-Vrânceanu, *Terminologie și terminologii*, Editura Universității din București, București.
3. BUTIURCĂ, D., 2015: Doina Butiurcă, *Lingvistică și terminologie. Hermeneutica metaforei în limbajele de specialitate*, Institutul European, Iași.
4. COTEANU, I., 2007: Ion Coteanu, *Formarea cuvintelor în limba română*, edit. Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrânceanu, Editura Universității din București, București.
5. DIMITRESCU, F., 1978: Florica Dimitrescu, (coord.), *Istoria limbii române, Fonetică, Morfosintaxă, Lexic*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
6. FLAIȘER, M., 2011: Mariana Flaișer, *Introducere în terminologia medicală românească*, Editura ALFA, Iași.
7. HRISTEA, T., 1984: Theodor Hristea, *Sinteze de limba română. Ediția a III-a, revizuită și din nou îmbogățită*, Editura Albatros, București,
8. POPOVICI, I., OCHIUZ, L., LUPULEASA D., 2007: Iuliana Popovici, Lăcrămioara Ochiaz, Dumitru Lupuleasa, *Terminologie medicală și farmaceutică*, Editura Polirom, Iași.

C. ARTICOLE ÎN PERIODICE ÎN LIMBA ROMÂNĂ (SELECTIV)

1. MELNIC, V. 2003: Vasile Melnic, *Mijloace de formare a terminologiei clinice (medicale) în limba română*, în Revista „Limba Română”, (Revistă de știință și cultură), Nr. 2-3, anul XIII, Chișinău.

D. LITERATURA DE SPECIALITATE ÎN LIMBA FRANCEZĂ (SELECTIV)

1. BOUTIN-QUESNEL, R., BÉLANGER, N., NADA, K., ROUSSEAU, L.J., 1990: Rachel Boutin-Quesnel, Nycole Bélanger, Nada Kerpan, Louis-Jean Rousseau, *Vocabulaire systématique de la terminologie*, les Publications du Québec, Quebec.
2. DUBOIS J., 1962: Jean Dubois, *Étude sur la dérivation suffixale en français moderne et contemporain*, Editura Garnier, Paris.
3. GHAZI, J., 1985: Joseph Ghazi, *Vocabulaire du discours médical: structure, fonction et apprentissage*, Didier Erudition, Paris, 1985.
4. JAKOBSON, R., 2003: Roman Jakobson, *Essais de linguistique general. Les fondations du langage*, Les Éditions de Minuit.
5. JACQUES, C., 2015: Chevallier Jacques, *Précis de terminologie médicale*. 9e éd. Paris, Maloine.
6. LAKOFF, G., JOHNSON, M., 1980: George Lakoff, Mark Johnson, *Les Métaphores dans la vie quotidienne*, Editions de Minuit, Paris.
7. OLIVEIRA, I., 2009: Isabelle Oliveira, *Métaphore terminologique et stratégie pédagogique*, Paris, L'Harmattan, <http://anale.litere.ro/doc/anale/2008>.
8. PROUVOST, J, SABLAYROLLE, J.F., 2003: Jean Prouvost și Jean-François Sablayrolle, *Les neologisms*, PUF, Paris.
9. RONDEAU G., 1984: Guy Rondeau, *Introduction à la terminologie*, 2ème Édition, Gaëtan Morin éditeur, Chicoutimi.
10. THUMERELLE, P.J., D'HOUTAUD, A., 1998: Thumerelle Pierre-Jean. Alphonse d'Houtaud, *Sociologie de la santé: langage et savoirs, environnement et éthique*, L'Harmattan, (*Santé, sociétés et cultures*), Paris, 1998.

E. ARTICOLE ÎN PERIODICE ÎN LIMBA FRANCEZĂ (SELECTIV)

1. FAURE, P., Faure Pascaline, *Des discours de la médecine spécialisés multiples et variés à la langue médicale et unique et universelle* în ASp, (Revue du GERAS, Groupe

- d'Étude et de Recherche en Anglais de Spécialité) n° 58, pp. 73-86, 2010. URL: <http://journals.openedition.org/asp/1826>; DOI: <https://doi.org/10.4000/asp.1826>.
2. GROSS, G., MICHEL, M.C, 2001: Gaston Gross, Mathieu-Colas, Michel, *Description de la langue de la médecine* în „META”, vol. 46, n° 1.
 3. ROLLO, A., 2015: Alessandra Rollo, *Les métaphores conceptuelles dans la science médicale: outil cognitif et communicatif, Les avatars de la métaphore* în „Publiforum”, ISSN: 1824-7482, N4. 23, 2015.
 4. ROSSI, M., 2014: Micaela Rossi, *Métaphores terminologiques: fonctions et statut dans les langues de spécialité*, SHS Web of Conferences Volume 8, (713-724), 2014 4e Congrès Mondial de Linguistique Française, Lexique(s), <https://doi.org/10.1051/shsconf/20140801268>.

F. LITERATURA DE SPECIALITATE ÎN LIMBA ENGLEZĂ (SELECTIV)

1. CABRÉ, M. T., 1999: Maria Teresa Cabré, *Terminology. Theory, methods and applications*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
2. LAKOFF, G., JOHNSON, M., 1980: George Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors we live by*, Chicago University Press, Chicago, 1980.
3. PULACZEWSKA, H., 1999: Hanna Pulaczewska, *Aspects of Metaphor in Physics. Examples and Case Studies*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen.

G. ARTICOLE ÎN PERIODICE ÎN LIMBA ENGLEZĂ (SELECTIV)

1. Max, B., 1993: Black Max, *More about Metaphor* in: Ortony, Andrew (ed.), *Metaphor and Thought*, (2nd ed.), Cambridge University Press, Cambridge.

H. SITOGRAFIE (SELECTIV)

1. *Dictionnaire de l'Académie Nationale de Médecine*, <http://dictionnaire.academie-medecine.fr/search?titre=maladie>, consultat în data 12.05.2021, ora 12:20.
2. *Dictionnaire médical*, <https://www.dictionnaire-medical.fr/definitions/826-maladie/> consultat în data 12.05.2021, ora 12:20.